

ΝΕΑ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

ΘΕΡΙΣΟ

Το στρατηγείο του Βε

28 Νέο κρότιο

7x 111/2002

Κείμενο: Γιάννης Λυβιάκης
Φωτ: Διονύσης Μοσχονάς

ΝΙΖΕΪΟΥ

Ένας τόπος δεμένος με την ιστορία.
Το μοναδικό Θέρισο, όπου μεγαλούργησε
Θέρισο ο Ελευθέριος Βενιζέλος. Μόλις
δεκαπέντε χιλιόμετρα από την
πόλη των Χανίων, ξεκινάει ένα μαγευτικό
ταξίδι. Στο χτες και το σήμερα...

Απλά, φτωχικά και περήφανα, τα σπίτια του Θέρισου. Η παράδοση δεν έχει χαθεί και η φυσιογνωμία του τόπου παραμένει αναλλοίωτη από το χρόνο

Ενα εξαιρετικού κάλλους φαράγγι, ένα τοπίο άγριας ομορφιάς σε υποδέχεται λίγο πριν από το χωριό. Καταφύγιο σπάνιων ειδών κλωρίδας, πανίδας και αγριοπανίδας, το Θερσιανό φαράγγι φιλοξενεί και τις πηγές Αναβάλλοντα, από τις οποίες το νερό κυλάει άφθονο. Στο τέλος του φαράγγιού αρχίζει το ιστορικό αυτό χωριό, το οποίο αποτέλεσε έδρα των Κρητών επαναστατών στην επανάσταση του 1905 υπό τον Ελευθέριο Βενιζέλο, ο οποίος διατηρούσε εκεί το στρατηγείο του.

Περπατάς στο χωριό, που μοιάζει σαν... ποίημα για τη ζωή και την ελευθερία. Παρατηρείς τα παλιά σπίτια, πολλά από τα οποία κατοικούνται ακόμη και διατηρούνται σε καλή κατάσταση. Είναι απλά, φτωχικά και περήφανα. Διαπιστώνεις ότι η παράδοση δεν έχει χαθεί. Θαρρείς πως όχι μόνον το όνομα, αλλά και η φυσιογνωμία του χωριού δεν έχει αλλάξει ιδιαίτερα από το πέρασμα των χρόνων.

Σκέφτεσαι πόσο όμορφα και αρμονικά δένει το παρελθόν με το παρόν. Γνωρίζεις παππούδες και γιαγιάδες, πρόθυμοι να σε κεράσουν και να σου διηγηθούν ιστορίες από τα παλιά. Να σου μιλήσουν για τον εμφύλιο, αλλά και για την επανάσταση του Θέρισου το 1905. Είναι όλοι τους τόσο φιλικοί και φιλόξενοι. Δες και σε γνωρίζουν από παλιά. Ετοιμοί να σε υποδεχθούν και να σου μιλήσουν. Σαν να χαιρόνται που βλέπουν τόσους επισκέπτες. Είναι πράγματι πολύς ο κόσμος που επιλέγει το Θέρισο κυρίως για τη βόλτα της Κυριακής: ντόπιοι αλλά και τουρίστες.

Παρατηρείς πως και οι ταβέρνες ακόμη που λειτουργούν εκεί, ή τουλάχιστον κάποιες από αυτές, έχουν επωνυμίες που φέρνουν στο νου γεγονότα από το παρελθόν, όπως «Ο Αντάρτης». Αισθάνεσαι όμορφα στο μαγευτικό τούτο τόπο.

Επισκέπτεσαι το Μουσείο για την Επανάσταση του Θέρισου, το οποίο στεγάζεται στο κτίριο στο οποίο το 1905 λειτουργούσε το στρατηγείο του Βενιζέλου.

Κοντά στο Μουσείο βρίσκεται το Μνημείο για τη Χρυσή Τροπέτα. «Αλέστηκε από τους Τούρκους», διαβάζεις και α-

νατριχιάζεις. Συνεχίζεις τη διαδρομή σου στο μοναδικό αυτό χωριό και εντυπωσιάζεσαι από το μικρό κυπαρισσόνα, ο οποίος αγκαλιάζει την ιστορική εκκλησία του Αι-Γιώργη.

Το Θέρισο μέχρι πριν από λίγα χρόνια ήταν κοινότητα της επαρχίας Κυδωνίας. Τώρα υπάγεται στον ομώνυμο δήμο που συγκροτήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος «Ι. Καποδιστριας». Ο δήμος Θέρισου περιλαμβάνει περίπου 12 οικισμούς, παλιούς και νέους. Παρουσιάζει τοπία εξαιρετικής φυσικής ομορφιάς. Συγχρόνως, διαπιστώνεις ότι υπάρχουν ανεπανάληπτες μορφολογικές αντιθέσεις. Δυτικά του κάμπου βρίσκεται και η λίμνη της Αγιάς, η οποία αποτελεί

Το άγαλμα του Ελευθερίου Βενιζέλου δεσπόζει στην περιοχή

έναν από τους πιο σημαντικούς υδροβιότοπους και τόπο ξεκούρασης των μεταναστευτικών πουλιών. Εκεί, όπως ανακοινώθηκε πρόσφατα, εντοπίστηκε η ύπαρξη ενός βατράχου-γίγαντος (Βουβαλοβάτραχου) που εισήχθη από την Αμερική, απειλεί τον ενδημικό κρηικό λιμνοβάτραχο και πιθανόν και άλλα είδη και τώρα αναζητούνται τρόποι αντιμετώπισής του. Στο νότιο τμήμα του δήμου Θερίσου ορθώνεται το βόρειο τμήμα του θεαματικού ορεινού συγκροτήματος των Λευκών Ορέων, με υψηλότερες κορφές το Καλόρος (1.925 μ.) και τη Μελνιταού (2.133 μ.).

Το χωριό Θέρισσο, που κρατεί ακόμη από τους παμπάλαι-

ους καιρούς, Βρίσκεται στους πρόποδες των Λευκών Ορέων. Από αυτό γίνεται η ανάβαση στην πιο ψηλή κορυφή, τις Πάχνες (2.452 μέτρα).

Η θέση του είναι ιστορική. Γι' αυτό και έχει διαδραματίσει σπουδαιότατο ρόλο στην ιστορία της Κρήτης, κυρίως κατά το 19ο αιώνα. Το 1866 ο Μουσταφά Ναΐλι πασάς αφού 1-σοπέδωσε τους Λάκκους έκαψε το Θέρισσο.

Οι κάτοικοι έφυγαν στα Κύθηρα και στην Πελοπόννησο. Τότε έφυγε και η μητέρα του Ελευθερίου Βενιζέλου, Στυλιανή Πλουμιδάκη, κρατώντας στην αγκαλιά της τον Βενιζέλο που ήταν τότε 2 χρόνων. Τον Απρίλιο του 1867, στη μάχη του Λούλου, δύο λόχοι Τούρκων απομονώθηκαν στο Θέρισσο και εξοντώθηκαν. Οι Τούρκοι έκτισαν πύργους οχυρούς για την ασφάλειά τους, αλλά οι επαναστάτες τους γκρέμισαν.

Το χωριό περισσότερο έχει συνδεθεί με το κίνημα του Βενιζέλου και την επανάσταση του Θερίσου το Μάρτιο του 1905. Ο λόγος για την επανάσταση του Θερίσου ήταν η διαφωνία του Ελευθερίου Βενιζέλου με την πολιτική του ύπατου αρμοστή, πρίγκιπα Γεωργίου, που ήταν αντίθετη με τα συμφέροντα της Κρήτης. Η επανάσταση του Θερίσου ανάγκασε τον πρίγκιπα Γεώργιο να παραιτηθεί και να φύγει ταπεινωμένος και άδοξα από την Κρήτη και άνοιξε στον Βενιζέλο το δρόμο των θριάμβων.

Ήταν στις 10 Μαρτίου του 1905 όταν ο Ελευθέριος Βενιζέλος με τον Κ. Φούμη και τον Κ. Μάνο συγκέντρωσαν εκεί τους οπαδούς τους και στο εκκλησάκι του Αγ. Γεωργίου κήρυσαν την επανάσταση εναντίον του καθεστώτος του πρίγκιπα Γεωργίου. Κατέλαβαν όλη την ύπαιθρο, αλλά αναγκάστηκαν από τις Μεγάλες Δυνάμεις να παραδώσουν τα όπλα τους σε διεθνείς επιτροπές. Η επανάσταση του Θερίσου ανάγκασε τον πρίγκιπα Γεώργιο να παραιτηθεί το Σεπτέμβριο του 1906 και να αποχωρήσει από το νησί και άνοιξε το δρόμο για την ένωση της Κρήτης με την υπόλοιπη Ελλάδα.

Όπως σημειώνει η προϊσταμένη του Ιστορικού ►

Στο καφενείο αυτό συνήθιζε να πηγαίνει ο Ελ. Βενιζέλος.

Οι ντόπιοι ηλικιωμένοι είναι πάντα πρόθυμοι να σου μιλήσουν για τον τόπο τους

Στο εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου κηρύχθηκε η επανάσταση εναντίον του καθεστώτος του πρίγκιπα Γεωργίου

► Αρχείου Κρήτης, Ζαχαρένια Σημανδράκη, μετά την τελευταία επανάσταση εναντίον των Τούρκων (1897-1898) οι Κρήτες, παρά τις διαφωνίες τους, αναγκάστηκαν να δεχτούν τη λύση της Αυτονομίας, που είχε προταθεί από τις Μεγάλες Δυνάμεις (σ.σ. Αγγλία, Γαλλία, Ιταλία, Ρωσία έπαιξαν κυρίαρχο ρόλο) και που είχε απορριφθεί στο παρελθόν. Η κρητική αυτονομία αρχίζει με την ανάληψη της διοίκησης της νεοσύστατης Κρητικής Πολιτείας από τον ύπατο αρμοστή, πρίγκιπα Γεώργιο, γιο του βασιλιά της Ελλάδας Γεωργίου Α', τον οποίο είχαν επιβάλει οι Μεγάλες Δυνάμεις και ο οποίος αποβιβάζεται στο λιμάνι της

Σούδας την 9η Δεκεμβρίου του 1898. Σταδιακά η διοίκηση του αρμοστή Γεωργίου αρχίζει να γίνεται αυταρχική, καταργείται η ελευθεροτυπία, γίνονται συλλήψεις και φυλακίσεις αντιπολιτευομένων και ο ίδιος αποδεικνύεται αδιάλλακτος στις θέσεις του για το Κρητικό Ζήτημα και τη μετάβαση της Κρήτης από την Αυτονομία στην Ένωση, θέσεις που ήταν αντίθετες με αυτές του Βενιζέλου.

Η σύγκρουση των δύο ανδρών υπήρξε αναπόφευκτη. Το κίνημα εναντίον του πρίγκιπα δεν άργησε. Τα ξημερώματα της 10ης Μαρτίου 1905 βρίσκεται τοιχοκολλημένη προκήρυξη υπέρ της Ένωσης τόσο στους δρόμους των Χανίων όσο και στις επαρχίες. Οι αντιφρονούντες συγκεντρώνονται στο Θέρισο και αρχίζουν οι αψιμαχίες. Πρωτεργάτες και αρχηγοί του κινήματος: ο Ελευθέριος Βενιζέλος, ο Κωνσταντίνος Φούμης και ο Κωνσταντίνος Μάνος. Την 12η Μαρτίου ο αγωνιστής Ιωάννης Παπαγιαννάκης εκλέγεται διά βοής πρόεδρος της Επαναστατικής Συνελεύσεως.

Το κίνημα γενικεύθηκε, αφού οι Κρήτες δεν «συνετίσθηκαν» στις επιθυμίες του πρίγκιπα. Εκδόθηκε στο Θέρισο η εφημερίδα «Το Θέρισο» και η «Εφημερίδα της Επαναστατικής Συνελεύσεως», καθώς επίσης και γραμματάρια ενίσχυσης του αγώνα και γραμματόσημα για την κυκλοφορία της επαναστατικής αλληλογραφίας. Το κίνημα έληξε το φθινόπωρο του 1905 και μερικούς μήνες αργότερα, στις εκλογές της 7ης Μαΐου 1906, οι Βενιζέλος, Φούμης, Μάνος μαζί με άλλους 21 υποψηφίους εκλέχθηκαν βουλευτές.

Την 1η Δεκεμβρίου 1913 επισημοποιήθηκε και η τυπική πλέον Ένωση της Κρήτης με την υπόλοιπη Ελλάδα, με την έπαυση της ελληνικής σημασίας στο φρούριο Φιρκά στο λιμάνι των Χανίων. Όσο για την προέλευση του ονόματος Θέρισο, υπάρχουν διάφορες ερμηνείες.

Η ονομασία του χωριού οφείλεται σε ένα κομμάτι γης, που ήταν χέρσο. Λέγεται ότι γι' αυτόν το λόγο έλεγαν το χωριό Χέρισσο και στη συνέχεια Θέρισο. Άλλη εξήγηση για την ονομασία του χωριού αναφέρει πως οφείλεται στο ναό του Αγίου Θείρου. ■

Το αρχηγείο του Ελ. Βενιζέλου, το οποίο σήμερα λειτουργεί ως Μουσείο για την Επανάσταση του Θερίσου